

tenei, me pupuri tenei ra te 16 me te 17 o Hunc hei ra nui ma tatou i ia tau i ia tau.

Tuatoru: Ko te ra tenei i tu ai te Pihopa o Inia ki te Tairawhiti, i puta mai ai nga kupu kakara ki a tatou, me te ra i uhia ai e tatou te mana Maori ki runga ki a Pihopa Ataria o Inia ki te Tonga.

Hei konei mutu ai. Ma koutou e whakahe mai i te mea kua rongu koutou i oku mahara.

—*Na Meiha Tunuiarangi.*

TUKUNA atu enei kupu ruarua kia Panuitia e *Te Toa Takitini*, hei whakatikatika i te panui a P. H. Tomoana i te pepa o Mei, mo te patu pounamu, ko "Tawatahi" te ingoa. Ko tenei patu na Paengahuru. No te pakanga ki te Tarata ka riro mai i Te Okawhare, ka mau te ringa o Te Hamaiwaho ki te patu kia "Tawatahi." Ka moe a Tiakitai i a Heneiaurutia, ko te ingoa iriiri ko Te Ruihi. Ka tae mai a Tiakitai ki Maungarake, ka heke tenei patu a "Tawatahi" kia Tiakitai. Ka whakatangohia a Te Teira Tiakitai ki te wahine, no Ngati Kahungunu ki Turanga, ka heke a "Tawatahi" hei tapaekuha mo Te Teira. Heoi ka pakanga te Maori me te Pakeha ki a Te Kooti. Tae rawa atu te taua a te Maori raua ko te Pakeha ki te puni o Te Kooti, kua horo nga tangata o te puni. Ka kitea te patu nei e takoto ana ko Tawatahi. Ka riro i te Pakeha, ka riro i a Te Makarini. He Minita a Te Makarini no te Kawanatanga. E tu ana a Karaitiana Takamoana he mema Paremata. Ka tono a Karaitiana ki a Te Makarini kia homai te oha a ona matua, mana e utu ki te moni. Ka mea mai a Te Makarini: "E Kara ko taku ano ka homai e koe hei utu, ko taku mahara ko tau ake te homai maku." Ka whakaac a Karaitiana. Ka hoatu kotahi te kahu Maori, ka riro mai a "Tawatahi" i a Karaitiana i te tau o te Mache o nga tangata o Wairarapa. He uhunga ka tae nga tangata o Wairarapa ki Matahiwi. Ka homai e Te Meihana a "Tawatahi" kia kite a Ngaitahu. Ka tangi nga tangata o Wairarapa. Ka mutu te tangi ka whakahokia te kupu ki a Te Meihana kia hoatu te patu a "Tawatahi" ki a kite a Ngaitahu. No te rongonga o Karaitiana kua hoki atu te patu, ka puta tana kupu, "He aha i mauria mai ai. Mehemea a Anaru raua ko tona teina e hiahia ana ki te mau, e pai ana, mana e hoki mai." Heoi enei kupu.

Ka whakamarama ahau i te taha ki a Tiakitai. Ka mate a Tiakitai, i muri mai ka mahara a Te Tatere kei te takoto hapa ki runga i a Tiakitai a "Tawatahi." Ka utua e Te Tatere e wha nga kahu Maori i a ngaitahu. Ka tae ki tona ra, ka riro nga kahu nei i a Tamaihikoia. Ka haere a Tamaihikoia ki Pitone ki te kainga i a Wi Tako i te Puni. Ka mahora atu nga taonga o Tamaihikoia ka utua mai e era rangatira kotahi te patu pounamu ko Kahotea te kakano. Ka riro mai i a Ngai Tahu te patu-pounamu te utu o nga kahu e 4. Ka huaia te ingoa mo te patu ko "Tawatahi Tuarua." Kei a matou a takoto ana tea noa ki tenei ra,